

Bollywood aan de Noordzee

Als ik Indiërs ontmoet, is er een grote kans dat het onderwerp Bollywood ter sprake komt. Dat gebeurde enkele jaren geleden toen ik aan een Indiase hoogleraar sociologie vroeg wat nu het geheim van het succes van de Bollywoodfilm is. Terwijl hij z'n hoofd op die typisch onnavolgbare manier van schouder naar schouder bewoog, legde hij het uit: de Indiase films zijn zodanig opgezet dat iedereen aan z'n trekken komt. Je heb altijd een clown en dat is interessant voor kinderen; de hoofdrolspelers zijn altijd een mooie man en een nog mooiere vrouw die op elkaar verliefd worden, vervolgens in een crisis belanden en daarna eruit komen; er is altijd een spanning tussen ouders en kinderen wat de ouderen aanspreekt; er is meestal een schurk die de *bad guy* vertegenwoordigt en uiteraard is de knappe mannelijke hoofdrolspeler de *good guy*. En dwars door dat alles heb je veel zang, muziek en dans. Ziedaar het geheim van het succes: Bollywoodfilms zijn familiefilms en dat spreekt de massa aan.

Toen de hoogleraar me dit geheim vertelde, kon ik dat beamen. Maar ik was in die periode net tot de ontdekking gekomen dat de Bollywoodfilm niet alleen populair is onder Hindostanen in Azië, het Caribische gebied en andere delen van de wereld, maar ook bijvoorbeeld in Aziatische landen als Indonesië en Afghanistan, aan de hele noordkust van Afrika, in delen van zwart Afrika, in het middenoosten en zelfs in Oost europa. Die mensen spraken toch geen Hindi en lazen ook geen engelse ondertiteling? Het succes is dus groter. Zou het geheim van dat succes dieper liggen? Dat kan je wel zeggen, maar zo moeilijk is het niet om dat te achterhalen. Je hoeft geen Hindi te verstaan om de film te volgen. Bollywoodfilms zijn kinderlijk eenvoudig en je kan drie uur lang genieten van het feit dat je verstand op nul staat. Zoiets als bij een James Bond of een Clint Eastwoodfilm. Misschien is dat geen toeval. Want de Bollywoodfilms bestaan vaak uit fantasieloze imitaties van Westerse en Japanse films.

Bollywood is thans een gigantische industrie die in één generatie sterk is veranderd. Het bestaat nu niet alleen uit de productie van goedkope en nageaapte films, maar het is ook nauw verweven met industrieën die zich bezighouden met de muziekcd's en de daarmee verwante clips, de kleding, de glossy magazines, de dvd's, de sieraden, de cosmetica, een deel van de toerisme, de advertenties en joost mag weten wat nog meer. Ook de films zijn qua inhoud veranderd. Vroeger had je acteurs als Dilip kumar, Rajinder Kumar, Ashok kumar die karakterrollen speelden en een heel bioscoop aan het huilen konden brengen. Nu hebben deze acteurs plaatsgemaakt voor een jonge generatie die bestaat uit dansers. De inhoud van het verhaal is minder belangrijk geworden, het uiterlijk vertoon overheerst. Ook het geweld in de film is toegenomen en is overigens zo slecht geregisseerd zijn dat elke houder van de gele band karate die scènes kan corrigeren. Neen, voor het echte vechten moet je zijn bij Bruce Lee of Jackie Chan, Indiase regisseurs zijn op dit terrein waardeloos. Natuurlijk, de huidige filmsterren moeten nog een beetje kunnen huilen en een verdrietig gezicht kunnen trekken, maar het echte acteren is voorbij. De show and the glamour overheerst. En de vrouwen? Die gaan mee met de ontwikkelingen, hoewel er bij hen niet veel is veranderd: zij moesten altijd al kunnen dansen, jammeren en huilen, en dat doen ze nog steeds.

Voor Indiërs en Hindostanen buiten India komt er nog een factor bij die het succes van Bollywood verklaart. Dat is de identificatie met wat ik zal noemen de broncultuur die men India noemt. De Bollywoodfilm, die ook opgevat kan worden als een misleidende wereldwijde advertentie van *the Indian way of life*, heeft die identificatie sterk bevorderd. En sinds India een aantal keren een *miss universe* heeft opgeleverd, is die identificatie versterkt.

De trots en de eigenwaarde van menig Hindostaanse tiener is opgeblazen tot gigantische proporties. Vraag deze generatie naar hun kennis van India, en het zal blijven steken in roddels over filmsterren. Maar er is een verschil tussen de Indiërs in Canada, Amerika, Australië en bijvoorbeeld de Caribische Hindostanen. De eersten weten dat de films een fantasiewereld uitbeelden, dat het beeld in de films geen Indiase werkelijkheid is. Voor de mensen uit het Caribisch gebied is dat niet altijd zeker. Degenen die regelmatig reizen naar India weten dat inmiddels wel, behalve de jongeren onder hen die vooral met een acteur of actrice op de foto wil.

Die jonge generatie is ook driftig aan het imiteren geslagen. Ze wanen zich allemaal een dansende acteur of een *miss universe*. Dit gedrag kan je betitelen als “aapje ziet, aapje doet na”, maar het is niet bespreekbaar. Zo wees ik eens in een column in het tijdschrift *Hindorama* op de ontwikkeling waarbij het moderne filmdansen wordt nageaapt. Tegenwoordig is, tot grote trots van glimmende ouders, familie en ander publiek, op elk feestje een meisje te zien dat even haar kunsten moet vertonen. Zoals vroeger baby's altijd aan oma moesten laten zien dat ze de rammelaar konden vasthouden of een woordje konden uitspreken. En het zijn vooral kinderen van ouders die meestal op zeer jonge leeftijd naar Nederland zijn gekomen die zich zonodig moeten presenteren. Deze generatie ouders, zo betoogde ik, is mondig tot brutaal, is geïndividualiseerd en wilt alle geneugten van de westerse maatschappij met name geld, vakantie, dure opzichtige spullen zoals auto's, kleding enzovoorts. Ik citeer uit m'n column: “En deze verhollandste ouders stimuleren hun kinderen om op moderne Indiase dansles te gaan. Kompleet met bijbehorende aparte en dure kleding, make up en sieraden. Dat geeft ze een Hindostaanse identiteit, denken ze vaak, of dat is Hindostaanse cultuur. Het lijkt dan op dat die kleine kinderen de verhollandsing van de ouders moeten compenseren. Alsof dat gehuppel je tot een Hindostaan maakt”.

Van al m'n columns in *Hindorama*, die kritisch tot vernietigend waren, is dit het enige stuk dat tegenspraak opriep. En dat verbaasde me omdat ik toen dacht dat Bollywood op grotere afstand van Hindostanen stond dan andere zaken zoals de zelfdoding onder Hindostanen, de onderwijsprestaties, de uitgangscultuur of de voeding en daarmee gepaard gaande hart- en vaatziekten of suikerziekte. Maar neen, het was mijn commentaar op Bollywood die de emoties raakte. Dat verraadt hoe diep deze kitsch in Hindostanen verankerd zit.

De attractie van Bollywood is dus te begrijpen uit haar kenmerken: er is een succesvol geadverteerde uiterlijke schoonheid, het filmverhaal kent een kinderlijke eenvoud, er is pracht en praal, in de samenstelling van de thema's komen kinderen, tieners, volwassenen en ouderen aan bod, er is drama, er is liefde, er is tragiek, er is God en er is domheid.

Ruben Gowricharn